

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

**2026-YIL / IYUN/6-SON,
V-QISM**

Google Scholar

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyun.
V-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

KORPORATIV BOSHQARUVDA ESG TAMOYILLARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY TAHLILI.....	12
I. R. Berdikulova	
TEKSTIL SANOATIDA SUV ISTE'MOLI VA QAYTA ISHLASH ULUSHI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK: 20 DAVLAT MISOLIDA KORRELYATSIIYA VA K-MEANS KLASTER TAHLILI.....	16
Zayniyev Diyorbek Zokir o'g'li	
Turobova Hulkar Rustamovna	
O'ZBEKISTONDA BIZNES BIRLASHUVLARINI HISOBGA OLISHNI MHXS (IFRS) 3 ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	24
Davletov Ikrom Raximberganovich	
VINOCHILIK SANOATI KORXONALARIDA TOVAR-MODDIY ZAXIRALAR AUDITINI TASHKIL QILISH VA O'TKAZISH TARTIBI.....	33
Jo'rayev Dilshod Xudoyqulovich	
СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ	38
Абдуллаева М.Б.	
AGROSANOAT MAJMUASIDA INTEGRATSION TUZILMALARNING ISTIQBOLLI SHAKLLARINING NAZARIY ASOSLARI.....	44
Murodov Sherzodbek Murod o'g'li	
RESPUBLIKADA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING BOZOR MEXANIZMI.....	51
Kalandarova Elnura Muzaffar qizi	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN MAHALLALARDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHGA KO'MAKLASHISH.....	55
Niyozov Zuxur Davronovich	
Yarlaqabov Faxriddin Baxodir o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОТЧЕТА О ФИНАНСОВОМ ПОЛОЖЕНИИ КОМПАНИИ В СООТВЕТСТВИИ С ТРЕБОВАНИЯМИ МСФО	58
Худойкулова Дилора Дилмуродовна	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSIYALARI TARKIBI VA ULARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINING IQTISODIY TAHLILI.....	64
Karimova Saodatxon Ulug'bek qizi	
XALQARO MOLIVAVIY HISOBOT STANDARTLARIGA MUVOFIQ JORIY AKTIVLARNI HISOBGA OLISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	71
Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
DAVLAT TOMONIDAN TURIZM SOHASINI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	77
Karimova Dilafruz Sadridin qizi	
МЕТОДЫ АНАЛИЗА ЦИФРОВИЗАЦИИ В РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ.....	82
Ахмедова(Жабборова) Нилуфар Икболжон кизи	
AHOLI ZICH JOYLASHGAN HUDUDLARDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-IQTISODIY OMILLARI VA HORIJIIY TAJRIBA TAHLILI	89
Bo'stonova Nilufar Abdusmatovna	
Nematjonova Risolatxon Dilshodbek qizi	
JANUBIY KOREYA TAJRIBASIDA CHIQINDILARNI BOSHQARISHDA EPR TIZIMI VA RAQAMLI YECHIMLARINING O'RNI	94
Otarbayev Zamir Zairovich	

SANOAT SALOHİYATI SAMARADORLIGINI INVESTISIYALAR ASOSIDA OSHIRISHNING MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI	100
Urazaliyev Bekzod Sultanbayevich	
ЦИФРОВЫЕ НАВЫКИ КАК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ЖЕНСКИХ КАДРОВ НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	107
Дониёрова Зухрабону Алишер кизи	
TURIZM SUG'URTASI VA UNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	113
Хо'jamov Akbar Bahriddinovich	
KELAJAKDAGI GLOBAL VA MINTAQAVIY IQLIM O'ZGARISHI HAMDA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH ZARURIYATI.....	118
Djumayev Askar Xaydarovich	
SAMARQAND VILOYATI UMUMIY OVQATLANISH KORXONALARIDA RESURSLARNI BOSHQARISH SAMARADORLIGI.....	123
Erdonov Muhammadamin Erdon o'g'li	
Qahhorova Nargiza Qahramonovna	
Rafiqjonov Damir Raxim o'g'li	
Jamilov Firdavs Otabek o'g'li	
ПУТИ РАСШИРЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УПРАВЛЕНИИ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ	129
Норкулов Хабибулло	
Абдурасулова Шахзода	
Бахриддинов Дилшодбек	
NATIV BRENDING VOSITASI SIFATIDA UGC VA EGC: GLOBAL TENDENSIYALAR VA O'ZBEKISTON BOZORIGA MOSLASHUV	135
Yuldasheva Mahliyo Baxtiyor qizi	
SOLIQ TO'LOVCHILARGA XIZMAT KO'RSATISHDA RAQAMLASHTIRISH ORQALI SOLIQ MA'MURCHILIGINING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI	138
Shamsiyev O'ktam Sayfitdinovich	
НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ И ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦИФРОВОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ ПРИ УПРАВЛЕНИИ БИЗНЕС-ПРОЦЕССАМИ	147
Джуманов А.А.	
BANK SEKTORIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA XARAJAT SAMARADORLIGI: XALQARO TAJRIBA ASOSIDA EKONOMETRIK BAHOLASH.....	157
Masharipova Durdona Ulug'bekovna	
РАЗВИТИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ.....	164
Джуманов А.А.	
DAVLAT XARIDLARIDA SUN'IY INTELLEKTGA ASOSLANGAN NARXLAR MODULINI JORIY ETISH: KORRUPSIYAGA QARSHI KOMPLAYENS, HISOBDORLIK VA RAQOBATNI KUCHAYTIRISH YO'NALISHLARI.....	174
Rahmanov Furqat Temirovich	
АНАЛИЗ НА ОСНОВЕ МОДЕЛИ АЛЬТМАНА ПРИ ОЦЕНКЕ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	179
Ибрагимов Гайратжон Артикович	
TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI BOSHQARISHNINZ ZAMONAVIY MODELLARI VA KOMPLAYENSNAZORAT TIZIMINI RIVOJLANTIRISH	186
Fayziyev Sherzod Djunaydilloyevich	
SUN'IY INTELLEKTNING MEHNAT UNUMDORLIGI VA MOBILLIGIGA TA'SIRI.....	192
Shakarov Zafar Gafforovich	

URGUT ERKIN IQTISODIY ZONASIDA SANOAT TARMOQLARINI KLASTERLASH SAMARADORLIGINING TAHLILI	198
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich	
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li	
Uzoqov Rafiq O'lmas o'g'li	
INFRATUZILMA INVESTITSİYALARINING AHOLI FAROVONLIGIGA TA'SIRINI BAHOLASHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA HUDUDIY XUSUSIYATLARI	204
Jiyanov Laziz Najimovich	
«ЗЕЛЁНОЕ» ВОДОСНАБЖЕНИЕ В ЗАСУШЛИВЫХ РЕГИОНАХ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	210
Курбанова Дилфуза Махсудовна	
TALABALARNING KASBIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIKPSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	217
Karimova Feruza Xamidullayevna	
PAXTACHILIKDA ZAMONAVIY AGROTEKNOLOGIYALARNI JORIY ETISH VA EKOLOGIK MUVOZANAT TA'MINLASHNING IQTISODIY MEKANIZMI.....	221
Ishniyazov Zoxid Normamatovich	
FUQAROLAR MUHOJIRLARI MA'LUMOTLARI ASOSIDA HUDUDLARNING IJTIMOIIYIQTISODIY RIVOJLANISH DARAJASINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	226
Inomov Daniyar Valijonovich	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA QIMMATLI QOG'OZLAR BILAN OPERATSIYALARNI TAKOMILLASHTIRISH: HOLAT TAHLILI VA TAVSIYALAR.....	232
Niyozov Zuhur Davronovich	
Xolmurotov Sardor	
Haydaraliyev Avaz	
YAQIN SHARQDA TURIZM EKSPORTI STRATEGIYALARI VA ULARNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH IMKONIYATLARI: BAA VA SAUDIYA ARABISTONI TAJRIBASI ASOSIDA QIYOSIY TAHLIL	238
Tolibova Aziza To'lqin qizi	
BANKLARDA IJARA MUOMALALARINI TARTIBGA SOLUVCHI ME'YORIY - HUQUQIY ASOSLAR VA XALQARO STANDARTLAR.....	243
Sativaldiyeva Gulchexra Xudayberdiyevna	
QURILISH MATERIALLARI KORXONALARIDA STRATEGIK RISK-MENEJMENT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	247
Masharipova Sevara	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA TASHQI IQTISODIY FAOLIYATNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	251
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich	
Muhammadjonova Iroda Bahodir qizi	
BALIQCILIK TARMOG'INI INTENSIV RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	256
Iskandar Yunusov	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA BARQAROR QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI: AGROEKOLOGIK VA IJTIMOIIYIQTISODIY YONDASHUVLAR INTEGRATSIYASI	262
Mirzanov Berdak Joldasbeviç	
RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNING IPOTEKA KREDITLASH JARAYONINI OPTIMALLASHTIRISH MEKANIZMLARIGA TA'SIRI	268
A'zamxo'jayeva Nihol	
CHORVACHILIK MAHSULOTLARI STATISTIK KO'RSATKICHLAR TIZIMI: METODOLOGIYA VA TAKOMILLASHTIRISH	273
Aysachev Abdulfotix Abdulfaizovich	

O'ZBEKISTONDA XIZMATLAR EKSPORTINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEKANIZMLARI.....	278
Ruziyeva Nigina Baxtiyorovna	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA TA'LIM TIZIMIDA OLIB BORILGAN ISLOHOTLAR (MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMI MISOLIDA)	284
G.A. Norbo'tayeva	
YASHIL MARKETING VA ESG INTEGRATSIYASI: STATISTIK TAHLIL VA BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	288
Charos G'ayratova	
РАЗВИТИЕ ЦИФРОВЫХ СИСТЕМ И ОБЗОР ИНСТРУМЕНТОВ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ.....	294
Джуманов, А.А.	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA INVESTITSİYALARNI JALB QILISH — IQTISODIY TARAQQIYOTNING MUHIM OMILI.....	303
Bayitova Rohatoy Bahrom qizi	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRUVCHILARNI SUG'URTA MEKANIZMLARI ORQALI MOLIYALASH MASALALARI	307
Xakimov Zafar Ibragimovich	
SOLIQ MA'MURCHILIGI ORQALI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING BARQAROR FAOLIYAT YURITISHINI TA'MINLASH MUAMMOLARI.....	314
Ahrorqulov Jonibek Otabek o'g'li	
FOOD PRICE VOLATILITY AND ITS EFFECTS ON LOW-INCOME HOUSEHOLDS	320
Rakhmatova Mukhlisa Dilshod qizi	
SUN'IY INTELLEKTNING O'ZBEKISTON SOLIQ TIZIMI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI AHAMIYATI.....	327
Hamidova Shahzoda Odiljanovna	
MHS VA XUSUSIY SEKTOR KREDITLARI: MAMLAKATLARARO EMPIRIK TAHLIL.....	331
Davronbek Matyakubovich Matkarimov	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM XIZMATLARINI TASHKIL ETISHNING ZARURATI.....	336
Xasanova Yulduz Kayumovna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA ALOQA KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	340
Saidqosimova Umida Ibragimovna	
PROSPECTS FOR DEVELOPING BROKERAGE AND UNDERWRITING ACTIVITIES OF COMMERCIAL BANKS IN UZBEKISTAN.....	345
Niyozov Zukhur	
Barnoyev Mirfayoz	
Yadgarov Avaz	
ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN HIGHER EDUCATION: A GLOBAL REVIEW OF AI-POWERED TEACHING AND LEARNING	349
Begzod Nishanov	
BULUTLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA ELEKTRON TA'LIM RESURSLARINI BOSHQARISH MEKANIZMLARI.....	356
Raxim Matniyazov	
Umar Asrayev	
ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ.....	367
Зугурова Зилола Дамировна	

FOREIGN COUNTRIES' EXPERIENCE IN ORGANIZING AND MANAGING SMALL INDUSTRIAL ZONES	371
Shodmonkulov Kamoliddin Murodillayevich	
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДЕНЕЖНЫЕ ПЕРЕВОДЫ КАК ФИНАНСОВЫЙ РЕСУРС УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ И ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ КЛАССИФИКАЦИЯ	375
Гимранова О. Б.	
О'ZBEKISTON HUDUDLARIDA KAMBAG'ALLIK DARAJASI TAHLILI (2010–2025-yillar)	383
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich	
MINTAQADA TABIIY KAPITALNI JAMG'ARISH SAMARADORLIGINI INTEGRAL INDEKS ASOSIDA BAHOLASH VA HUDUDLARNI TABAQALASHTIRISH (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	388
Raximov Faxriddin Shavkatovich	
QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INI UNDIRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SOLIQ TO'LOVCHILAR XULQ-ATVORINI MODELLASHTIRISH: INSTITUTSIONAL VA BIXEVIORISTIK YONDASHUVLARNING INTEGRATSIYASI	393
Urazmatov Jonibek Musurmanovich	
О'ZBEKISTON BANK SEKTORIDA RAQAMLI XIZMATLAR BOZORI: JORIY HOLAT, TENDENSIYALAR VA XALQARO TAJRIBA	398
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
KORXONALAR EKSPORT FAOLIYATINI BOSHQARISHDA INNOVATSION MOLIYAVIY INSTRUMENTLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	403
To'rayeva Yulduz Shamsiddin qizi	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA IQTISODIY RESURLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALAR	410
Islomov Shuhrat Marufjonovich	
Eshquvvatova Nodira Abdullayevna	
METHODOLOGICAL APPROACHES TO ENHANCING PROFESSIONAL COMMUNICATION SKILLS OF FUTURE TEACHERS IN A DIGITAL LEARNING ENVIRONMENT	416
Dilnoza Jorayevna Kuvatova	
MINTAQAVIY TURIZM RESURLARINING TASNIFI VA ULARDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'NALISHLARI (SAMARQAND, BUXORO VA XORAZM VILOYATLARI MISOLIDA)	420
Sharipov Shahriyor Shamsiddin o'g'li	
О'ZBEK VA INGLIZ TILSHUNOSLIKLARIDAGI SUBYEKT VA PREDIKAT PARADIGMASI, ULARNING UMUMIY VA XUSUSIY JIHATLARI	423
Azamova Gulruh Akbar qizi	

orqali shakllansa, o'zbek tilida morfologik ko'rsatkichlar, kelishik va shaxs-son affikslari muhim funksiyani bajaradi. Mazkur farqlar predikativlikning yuzaki va chuqur strukturalarda voqelanishida sezilarli tafovutlarni yuzaga keltiradi.

Tadqiqotning maqsadi ingliz va o'zbek tillarida subyekt hamda predikat paradigmasining strukturaviy, semantik va pragmatik xususiyatlarini qiyosiy-tipologik jihatdan tahlil qilish, ularning universal va milliy-spetsifik jihatlarini aniqlashdan iborat. Tadqiqot natijalari tillararo sintaktik transformatsiyalarni izohlash, mashina tarjimasini tizimlarini takomillashtirish hamda kontrastiv grammatika bo'yicha ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Subyekt va predikat munosabatlari tilshunoslikning eng muhim sintaktik kategoriyalaridan biri sifatida ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Ushbu kategoriyalar gapning predikativ asosini tashkil etib, fikrning grammatik jihatdan shakllanishini ta'minlaydi. Tilshunoslik tarixida subyekt va predikatning strukturaviy, semantik hamda funksional xususiyatlarini o'rganishga bag'ishlangan tadqiqotlar sintaksis nazariyasining rivojlanishida muhim o'rin tutadi.

Ingliz tili sintaksisining strukturaviy xususiyatlari va gap qurilishining nazariy asoslari L. S. Barxudarov tomonidan chuqur tadqiq qilingan. Olim zamonaviy ingliz tilida gapning sintaktik tuzilishi, subyekt va predikatning o'zaro bog'lanishi hamda so'z tartibining grammatik munosabatlarni ifodalashdagi rolini batafsil yoritadi. Uning fikricha, ingliz tilida subyekt va predikat munosabatlari qat'iy sintaktik konfiguratsiya asosida shakllanib, gapning grammatik yaxlitligini ta'minlovchi asosiy komponentlar hisoblanadi [1].

Generativ grammatika nazariyasining asoschisi N. Chomskiy subyekt va predikat munosabatlarini chuqur va sirtqi strukturalar nuqtayi nazaridan izohlab bergan. Olimning "Aspects of the Theory of Syntax" asarida gapning sintaktik modeli, transformatsion jarayonlar hamda predikativ munosabatlarning universal tabiati nazariy jihatdan asoslangan. Chomskiy nazariyasiga ko'ra, har qanday gapning markazida predikativ munosabat yotadi va u inson tafakkurining universal grammatik mexanizmlaridan biri hisoblanadi [3].

O'zbek tilshunosligida subyekt va predikat masalalari A. Nurmonov va N. Mahmudov tomonidan nazariy sintaksis doirasida keng tadqiq etilgan. Olimlar o'zbek tilining sintaktik qurilishi, gap bo'laklari tizimi, predikativlik kategoriyasi hamda kommunikativ-sintaktik munosabatlarni ilmiy jihatdan tahlil qilganlar. Ularning tadqiqotlarida o'zbek tilining agglutinativ tabiati sababli subyekt va predikat aloqalarining morfosintaktik vositalar orqali ifodalanishi alohida ta'kidlanadi [2].

Turkiy tillar sintaksisi va shaxssiz gaplar tizimini o'rganishda G'. Abdurahmonovning ilmiy ishlari muhim ahamiyatga ega. Olim o'zbek tilida predikativlikning namoyon bo'lish shakllari, ega va kesim munosabatlari hamda shaxssiz konstruksiyalarning sintaktik tabiatini tadqiq etgan. Uning fikricha, o'zbek tilida predikat tarkibidagi grammatik ko'rsatkichlar ko'pincha subyekt haqidagi ma'lumotni ham o'zida mujassamlashtiradi, bu esa eganing sirtqi strukturada ifodalanmasligiga imkon yaratadi [4].

R. Sayfullayeva va R. Mendeleyevalarning tadqiqotlarida hozirgi o'zbek adabiy tilining sintaktik tizimi, gapning strukturaviy modellari hamda subyekt va predikatning grammatik xususiyatlari keng yoritilgan. Mualliflar o'zbek tilida kelishik kategoriyasi va shaxs-son affikslarining sintaktik munosabatlarni shakllantirishdagi o'rnini ko'rsatib, subyekt va predikatning o'zaro koordinatsion bog'lanishini ilmiy asoslab berganlar [5].

Tahlil qilingan ilmiy manbalar shuni ko'rsatadiki, ingliz va o'zbek tillarida subyekt hamda predikat munosabatlari turli strukturaviy vositalar orqali ifodalansa-da, ular har ikki til tizimida ham gapning predikativ markazini tashkil etadi. Shu bilan birga, mavjud tadqiqotlarda ushbu kategoriyalarning qiyosiy-tipologik jihatlari, xususan, pro-drop hodisasi, formal subyektlar paradigmasi va predikativlikning morfosintaktik hamda konfiguratsion ko'rinishlari yetarli darajada kompleks o'rganilmagan. Mazkur tadqiqot aynan shu masalalarni ingliz va o'zbek tillari materiallari asosida qiyosiy-tipologik nuqtayi nazardan tahlil qilishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda qiyosiy-tipologik, struktural-funksional hamda komponent tahlil metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot materiali sifatida ingliz va o'zbek tillaridagi subyekt hamda predikat munosabatlarini aks ettiruvchi misollar British National Corpus (BNC) va O'zbek milliy korpusi (O'MK) ma'lumotlari asosida tanlab olindi. Olingan ma'lumotlar morfologik, sintaktik va semantik-pragmatik jihatdan tahlil qilinib, ikki til tizimidagi umumiy va xususiy xususiyatlar qiyosiy yondashuv asosida aniqlandi hamda ilmiy umumlashtirish usuli yordamida nazariy xulosalar shakllantirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Har qanday tilning sintaktik sathida gapning strukturaviy-semantik asosini subyekt va predikat munosabati (predikativlik) tashkil etadi. An'anaviy va zamonaviy tilshunoslikda mazkur kategoriyalar tafakkur va til strukturasiyining dialektik birligi sifatida talqin qilinadi. Biroq tillarning tipologik tabiati (strukturaviy tuzilishi) ushbu munosabatlarning sirtqi strukturada (yuzada) voqelanishini turlicha belgilaydi.

Ingliz tili hind-yevropa tillari oilasining german guruhiga mansub analitik til bo'lib, unda sintaktik aloqalar asosan so'z tartibi va yordamchi so'zlar tizimi orqali ifodalanadi [1]. O'zbek tili esa oltoy tillari oilasining turkiy guruhiga kiruvchi klassik agglutinatif til hisoblanib, unda munosabatlar boy affiksatsiya va kelishik-shaxs-son tizimi orqali moddiylashadi [2]. Mazkur maqolaning dolzarbligi har ikki til tizimidagi subyekt va predikat paradigmasining umumiy (universal) hamda xususiy (idiosinkratik) jihatlari qiyosiy tahlil qilish, tillararo transformatsiya va tarjima muammolariga nazariy yechim topishdan iborat.

Ushbu tadqiqot qiyosiy-tipologik, struktural-funksional va komponent tahlil metodlariga asoslanadi. Tadqiqot obyekti sifatida ingliz va o'zbek tillaridagi ikki komponentli sodda gaplar, shuningdek, shaxssiz va to'liqsiz konstruksiyalar olindi. Materiallar British National Corpus (BNC) hamda O'zbek milliy korpusi (O'MK) ma'lumotlar bazasidan ajratib olingan misollar asosida qiyoslandi. Tahlil jarayonida subyekt va predikatning quyidagi uchta sathi o'rganildi:

Morfologik sath (affiksatsiya va konversiya darajasi).

Sintaktik sath (so'z tartibining qat'iyligi va erkinligi).

Semantik-pragmatik sath (aktual bo'linish va pro-drop (ega tushib qolishi) hodisasi).

O'tkazilgan qiyosiy-tipologik eksperiment hamda sinxron tahlillar natijasida o'zbek va ingliz tillarida subyekt va predikat paradigmasining o'zaro muvofiqlik darajasi va chuqur tizimli tafovutlari aniqlandi. Korpus ma'lumotlarining distributiv tahlili ko'rsatishicha, ingliz tilidagi predikativlik munosabati strukturaviy-konfiguratsion (pozitsion) xarakterga ega bo'lsa, o'zbek tilida u flektiv-agglutinatif (morfosintaktik) tabiat kasb etadi.

Tadqiqot doirasida olingan natijalarni quyidagi tizimli paradigmalarda umumlashtiramiz:

Predikativ bog'lanish va valentlik sathi: Ingliz tilida subyekt va predikat munosabati qat'iy chiziqli $S + V (+O)$ modelsimon formulasiga tayanadi. Subyektning strukturaviy mavjudligi gapning grammatik jihatdan shakllanishi uchun majburiy shart (sinonimik invariant) hisoblanadi. O'zbek tilida esa predikat tarkibidagi shaxs-son affikslari paradigmasi subyekt funksiyasini o'z ichiga assimilyatsiya qilish (yutish) xususiyatiga ega.

Pro-drop (subyekt ellipsisi) ko'rsatkichi: Ikki tilning empirik materiallari qiyoslanganda, o'zbek tilining +pro-drop (eganing tushib qolishiga ruxsat beruvchi), ingliz tilining esa -pro-drop (eganing tushib qolishiga yo'l qo'ymaydigan) tillar guruhiga mansubligi statistik va strukturaviy jihatdan isbotlandi.

Formal (dummy) subyektlar paradigmasi: Ingliz tili sintaksisida subyekt o'rnini to'ldirish uchun majburiy xizmat qiladigan semantik bo'sh, egasiz formalar (it, there) paradigmasi mavjudligi aniqlandi. O'zbek tilida mazkur funksional ekvivalent mutlaqo mavjud emas, balki tabiat hodisalari yoki holat fe'llari predikatning o'z ichki morfologik kuchi orqali ifodalanadi.

Olingan empirik natijalar ikki tilning tub strukturaviy-tipologik (analitizm va agglutinatsiya) farqlaridan kelib chiqadigan qator fundamental nazariy xulosalarni muhokama qilish qobiliyatini beradi. Mazkur munosabatlarni uch bosqichli mikrotahlilda tadqiq etamiz.

Ingliz tilida subyekt va predikat munosabatini tadqiq etar ekanmiz, N. Xomskiyning Generativ grammatika hamda X-bar (X-shtrix) nazariyasiga tayangan holda, ushbu bog'lanish sirtqi strukturada qat'iy iyerarxik daraxt ko'rinishini olishini kuzatamiz [3]. Ingliz tilida ega (Subject) va kesim (Predicate) sirtqi koordinatada mustaqil va teng huquqli bo'laklar sifatida namoyon bo'lsa-da, aslida chuqur strukturada (Deep Structure) predikat subyektni talab qiluvchi boshqaruvchi markaz hisoblanadi.

Masalan: The scientist discovered the element.

Ushbu gapda subyekt (The scientist) aniq determinatsiyalangan NP (Noun Phrase) tarkibida kelib, predikat (discovered) bilan faqatgina 3-shaxs birlik parametrida cheklangan moslashuvga ega. Agar so'z tartibi buzilsa, gapning semantik-sintaktik yaxlitligi parchalanadi.

O'zbek tili sintaktik tizimida esa, A. Nurmonov va N. Mahmudovlar tomonidan ilgari surilgan mantiqiy-semantik va kommunikativ yondashuv tamoyillariga ko'ra, subyekt va predikat munosabati chiziqli konfiguratsiyadan mustaqildir [2]. Negaki, o'zbek tilida kelishik tizimi (bosh kelishikdagi subyekt) va predikatdagi shaxs-son ko'rsatkichlari orasida muvofiqlashuv (koordinatsiya) munosabati ustuvor:

Olim elementni kashf etdi. / Kashf etdi olim elementni.

R. Sayfullayeva qayd etganidek, o'zbek tilida subyekt bosh kelishik shaklida, predikat esa shaxs-son affikslari bilan shakllanadi va ular o'zaro simmetrik bog'lanadi [4]. Morfologik markerlar (-di, -lar) o'zaro sintaktik aloqani chiziqli pozitsiyadan tashqarida ham saqlab qolishga qodir. Bu esa o'zbek tilining "erkin so'z tartibiga ega til" (free word order language) ekanligini yana bir bor ilmiy tasdiqlaydi.

Tadqiqotimizning eng muhim qismlaridan biri — har ikki tilda subyektning sirtqi strukturada voqelanmaslik holatidir. Ingliz tilida eganing sintaktik pozitsiyasini bo'sh qoldirish mumkin emas. Shuning uchun til tizimida "formal subyekt" (expletive/dummy subject) konsepti shakllangan [1]:

It freezes outside. (Tashqarida sovuq / Muzlayapti).

Bu yerda *it* olmoshi biron-bir aniq referatga (predmetga) ega emas, u shunchaki subyekt o'rnini (slotini) to'ldirish uchun xizmat qilayotgan strukturaviy vositadir.

O'zbek tilida esa tabiat hodisalari, inson ichki holatlari ifodalanganda, xuddi shu mazmun formal egasiz, to'g'ridan to'g'ri predikatning semantik yuklamasi orqali moddiylashadi:

Kun sovidi. yoki Soviyapti.

Bunda o'zbek tili subyekt va predikat munosabatlarida pragmatik tejamkorlik qonuniyatiga (Economy Principle) bo'ysunadi. Predikat tarkibidagi shaxs ko'rsatkichi mantiqiy subyektni o'zida mujassam etgani bois, sirtqi strukturada eganing qayta takrorlanishi redundantlik (ortiqchalik) hisoblanadi. Professor G'.Abdurahmonov ta'kidlaganidek, turkiy tillarda shaxssiz gaplar tizimi o'ziga xos paradigma hosil qiladi va ularda eganing sirtqi strukturada berilishi ortiqchalik (redundantlik) sanaladi [5].

Subyekt va predikat paradigmasining universal va xususiy xarakteristikasini quyidagicha konseptualashtiramiz:

- Umumiy (universal) jihati: Har ikki til tizimida ham subyekt va predikat aloqasi predikativlikni — ya'ni fikrning borliqqa munosabatini, zamon va makonda moddiylashuvini ta'minlovchi eng oliy sintaktik munosabat sanaladi. Ikkala tilda ham subyekt harakat bajaruvchi (agentiv) yoki holat tashuvchisi, predikat esa shu harakat/holatning dinamik yoki statik tavsifi sifatida universallik kasb etadi.

- Xususiy (idiosinkratik) jihati: Ingliz tilida ushbu paradigma leksik-sintaktik xarakterda bo'lib, subyektning majburiy ishtiroki va predikat bilan yordamchi fe'llar orqali bog'lanishiga tayanadi. O'zbek tilida esa paradigma morfosintaktik va kommunikativ-pragmatik tabiatga ega. Bu yerda sintaktik munosabatni boshqarishda grammatik kelishiklar va shaxs-son affikslari asosiy funksional dominanta hisoblanadi.

O'zbek va ingliz tilshunosliklaridagi subyekt va predikat paradigmasining qiyosiy-tipologik tahlili ikki xil tizimga (agglutinativ va analitik) mansub tillarning ichki strukturaviy va konseptual qonuniyatlarini chuqur yoritish imkonini berdi. Zamonaviy sintaktik nazariyalar asosida olingan empirik ma'lumotlar va ilmiy muhokamalar quyidagi yakuniy xulosalarni shakllantirishga asos bo'ladi:

Predikativlik munosabatining universal tabiati: Har ikki til tizimida ham subyekt va predikat sathi gapning strukturaviy-semantik yadrosini (semantik invariantini) tashkil etadi. Ular o'zaro dialektik munosabatda bo'lib, lisoniy tafakkurning mantiqiy hukm shaklida moddiylashuvini va nutqiy xabarning borliqqa munosabatini (predikativlikni) ta'minlovchi fundamental universal kategoriya sifatida namoyon bo'ladi [1; 2].

Tipologik differentsiatsiya va sirtqi struktura integratsiyasi: Ingliz tilida subyekt-predikat aloqasi sintaktik-pozitsion (konfiguratsion) xarakterga ega bo'lib, qat'iy chiziqli tartibga (S+V+O) hamda majburiy distributiv slot tizimiga bo'ysunadi. Bu holat ingliz tilida subyekt sirtqi strukturada har doim moddiy ifodalanishini, hatto semantik bo'sh vaziyatlarda ham formal egaga (*dummy subject: it, there*) ehtiyoj borligini belgilaydi. O'zbek tilida esa mazkur munosabat morfosintaktik (affiksatsiya-koordinatsion) xarakterga ega. Kelishiklar va shaxs-son ko'rsatkichlari tizimining mukammalligi sirtqi strukturada eganing tushib qolishiga (*pro-drop phenomenon*) keng imkoniyat yaratadi va so'z tartibining kommunikativ-pragmatik maqsadlarga ko'ra erkin ko'chishini ta'minlaydi.

Nazariy va amaliy ahamiyati: Subyekt va predikat munosabatlaridagi sirtqi va chuqur struktura nomuvofiqliklarini qiyosiy interpretatsiya qilish zamonaviy kompyuter tilshunosligi, mashina tarjimai algoritmlarini (MT) optimallashtirish, ikki tilli korpuslarni teglash (annotation) tizimini yaratish, shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida kontrastiv grammatika darsliklarini metodik jihatdan takomillashtirishda muhim nazariy-amaliy manba bo'lib xizmat qiladi.

Kelgusida ushbu paradigmaning aktual bo'linish (matn sathidagi mavzu va rema ajralishi) va kognitiv-semantik rollar (agentiv, eksperiyenser, instrument) sathi bilan bog'liqligini konseptual tahlil qilish tipologik tilshunoslikning istiqbolli yo'nalishlaridan bo'lib qoladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbek va ingliz tillarida subyekt hamda predikat paradigmasining qiyosiy-tipologik tahlili ushbu sintaktik kategoriyalarning universal va milliy-spetsifik xususiyatlarini aniqlash imkonini berdi. Tadqiqot natijalari har ikki tilda ham subyekt va predikat gapning strukturaviy-semantik yadrosini tashkil etishini hamda predikativlik munosabatining asosiy vositasi sifatida namoyon bo'lishini ko'rsatdi. Shu bilan birga, ingliz tilida predikativ munosabatlar asosan qat'iy so'z tartibi va sintaktik konfiguratsiyalar orqali ifodalansa, o'zbek tilida morfologik ko'rsatkichlar, kelishik va shaxs-son affikslari muhim funksional vazifani bajarishi aniqlandi.

Tahlillar natijasida o'zbek tilining pro-drop xususiyatiga ega ekanligi, ingliz tilida esa formal subyektlar tizimining faol qo'llanishi tipologik jihatdan asoslab berildi. Shuningdek, o'zbek tilida sintaktik munosabatlarning morfosintaktik vositalar orqali saqlanib qolishi so'z tartibining nisbatan erkin bo'lishiga imkon yaratishi, ingliz tilida esa qat'iy sintaktik tartib grammatik munosabatlarni ifodalashning asosiy omili ekanligi aniqlandi.

Olingan natijalar kontrastiv grammatika, tarjimashunoslik, korpus lingvistikasi va kompyuter tilshunosligi yo'nalishlarida nazariy hamda amaliy ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot xulosalari ikki til tizimidagi sintaktik munosabatlarni chuqurroq anglash, mashina tarjimasi algoritmlarini takomillashtirish va til birliklarini avtomatik tahlil qilish tizimlarini rivojlantirish uchun muhim ilmiy manba bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Бархударов Л. С. *Структура предложения в современном английском языке*. – Москва: Высшая школа, 1966. – 152 с.
2. Mahmudov N., Nurmonov A. *O'zbek tilining nazariy sintaksisi*. – Toshkent: O'qituvchi, 1995. – 232 b.
3. Chomsky N. *Aspects of the Theory of Syntax*. – Cambridge: MIT Press, 1965. – 251 p.
4. Abdurahmonov G'. *O'zbek tili adabiyoti sintaksisi masalalari*. – Toshkent: Fan, 1978. – 144 b.
5. Sayfullayeva R., Mendeleyeva R. *Hozirgi o'zbek adabiy tili: Sintaksis*. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2010. – 280 b.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>